

ข้ามพรมแดนศาสตร์: แนวทางการบูรณาการเศรษฐศาสตร์และ
ภูมิศาสตร์เพื่อสร้างจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
และภาวะพลเมืองโลก

Crossing Disciplinary Boundaries: Integrating Economics
and Geography to Foster Historical Consciousness in
Local History and Global Citizenship

เด่นพงษ์ แสนคำ¹ และ ณัฐพล มีแก้ว²

Denpong Saenkum & Nattapon Meekaew

Received: April 17, 2025/ Revised: May 30, 2025/ Accepted: June 24, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอแนวทางการบูรณาการเศรษฐศาสตร์และภูมิศาสตร์เข้ากับการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์และความเข้าใจในความเป็นอื่น ผู้เขียนวิเคราะห์ข้อถกเถียงเกี่ยวกับเป้าหมายของการสอนประวัติศาสตร์และเสนอกรอบแนวคิดเรื่องจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ของ Jörn Rüsen (2004) เพื่อออกแบบการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงอดีต ปัจจุบัน และอนาคตอย่างมีความหมาย บทความนี้ได้นำเสนอตัวอย่างการออกแบบหลักสูตรที่บูรณาการเศรษฐศาสตร์และภูมิศาสตร์เข้ากับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ทั้งในแง่ของการศึกษาท้องถิ่นของผู้เรียนและท้องถิ่นอื่น ๆ ที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ผู้คน และระบบเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ข้อเสนอแนวทางดังกล่าวมีนัยสำคัญต่อการปฏิรูปการศึกษาประวัติศาสตร์ โดยเปลี่ยนจากการสอนแบบท่องจำและปลูกฝังอุดมการณ์ชาตินิยมไปสู่การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ การสร้างความ

¹ อาจารย์ คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น (Lecturer, Faculty of Interdisciplinary Studies, Khon Kaen University), E-mail: densan@kku.ac.th

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น (Assistant Professor, Faculty of Education, Khon Kaen University), E-mail: nattame@kku.ac.th

เข้าใจในบริบทที่ซับซ้อน และการเตรียมผู้เรียนให้เป็นพลเมืองโลกที่เข้าใจรากเหง้าของตนเองและเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรม กระบวนทัศน์ใหม่นี้ไม่เพียงแต่มุ่งสร้างความรู้ทางประวัติศาสตร์ แต่ยังมุ่งหวังให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้สู่การพัฒนาชุมชนและสังคมอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การสอนประวัติศาสตร์ จิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ การคิดทางประวัติศาสตร์ พลเมืองโลก

Abstract

This article presents an approach to integrating economics and geography into local history teaching, with the aim of fostering historical consciousness and an understanding of otherness. The authors analyze ongoing debates surrounding the objectives of history education and propose Jörn Rüsen's (2004) framework of historical consciousness as consciousness as a basis for designing learning that meaningfully connects past, present, and future. The article offers examples of curriculum design that integrate economics and geography with local history, both on students' own locality and on diverse others. This approach aims, to promote awareness of the dynamic relationships between space, people, and economic systems over time. The proposed model carries significant implications for history education reform, shifting from rote learning and nationalist ideology cultivation to developing critical analytical skills, understanding, and preparing learners to become global citizens who understand their own roots and respect cultural diversity. Ultimately, this new paradigm not only seeks to build historical knowledge but also aspires to empower learners to

apply this knowledge in pursuit of sustainable community and social development

Keywords: Local History, Teaching History, Historical Consciousness, Historical Thinking, Global Citizenship

บทนำ: ข้อถกเถียงเรื่องเป้าหมายของการสอนประวัติศาสตร์

การศึกษาประวัติศาสตร์ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในหลักสูตรสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นรายวิชาที่บรรจุอยู่ในภาคการศึกษาบังคับสำหรับผู้เรียนทุกคนในระบบการศึกษาของประเทศ ทิศทางการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในปัจจุบันส่วนใหญ่มุ่งเน้นการถ่ายทอดเนื้อหาเพื่อการจดจำและปลูกฝังความตระหนักในอุดมการณ์ชาตินิยมแก่ผู้เรียน (Chotirom, S., & Tosila, 2021, p. 17) ถึงแม้ว่าจะมีความพยายามในการปรับรูปแบบจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง แต่กระนั้น ก็ยังไม่พบการเปลี่ยนแปลงผลลัพธ์การเรียนรู้ต่อผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการสอนที่ทำให้ผู้เรียนมองเห็นความสำคัญของประวัติศาสตร์ที่สัมพันธ์กับตนเอง ด้วยเหตุนี้ครูผู้สอนควรมีการสอนที่เน้นแนวทางการประเมินความสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่เป็นระบบให้นักเรียนมองเห็นอย่างชัดเจน (Levstik, 2008; Bergman, 2020) โดยกำหนดวัตถุประสงค์ให้ผู้เรียนเห็นว่าเป้าหมายของการเรียนประวัติศาสตร์คือการมองเห็นความสัมพันธ์ของอดีตกับปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม เมื่อวิเคราะห์วัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในระดับที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น นักวิชาการอย่าง M. J. Molteno (1971) ได้นำเสนอประเด็นสำคัญ 4 ประการ ประกอบด้วย (1) การจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์เพื่อวัตถุประสงค์ด้านการวัดและประเมินผล (2) การจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์เพื่อสร้างความเข้าใจและปลูกฝังศรัทธาต่ออุดมการณ์ (3) การจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์เพื่อความเข้าใจสภาวะการณ์ปัจจุบัน และ (4) การจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์เพื่อให้เกิดความเข้าใจในพลวัตของกระบวนการทางประวัติศาสตร์ องค์ประกอบทั้ง 4 ประการนี้อาจจำแนกได้เป็นการสอนประวัติศาสตร์ที่เน้นการจดจำเนื้อหา การปลูกฝังอุดมการณ์ และการพัฒนาทักษะการตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ (Rautiainen, et al., 2019, p. 303) ประเด็นที่ควรพิจารณาในเชิงวิพากษ์ต่อไปก็คือ การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นวัตถุประสงค์ข้างต้นมี

ความเพียงพอและสอดคล้องกับความต้องการของบริบทสังคมปัจจุบันหรือไม่ และวัตถุประสงค์ใดควรได้รับการให้ความสำคัญสูงสุดในการจัดการศึกษาทางประวัติศาสตร์ จากคำถามเหล่านี้ นักวิชาการหลายท่านได้นำเสนอมุมมองว่า ทักษะเชิงประจักษ์ในการจดจำเนื้อหาเพื่อวัตถุประสงค์ด้านการวัดและประเมินผลมีนัยสำคัญน้อยกว่าการพัฒนาความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับเนื้อหาและกระบวนการวิธีทางประวัติศาสตร์ (Rautiainen, et al., 2019, p. 303) ด้วยเหตุนี้แล้ว การจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์จึงควรมุ่งเน้นการสร้าง ความเข้าใจที่ลึกซึ้งและเป็นระบบต่อองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์และ พัฒนาการเชิงประวัติศาสตร์ในหลากหลายบริบทและมิติเวลา

เป้าหมายของการสอนประวัติศาสตร์ข้างต้นนี้ โดยรวมก็คือ (1) เพื่อที่จะให้นักเรียนมีความรักชาติ (love their country) และ (2) เพื่อให้เข้าใจอดีตของตนเอง (understand their past) การสอนแบบแรกอาจเรียกว่าการสอนประวัติศาสตร์แบบโรแมนติก (Romanticism) ส่วนการสอนแบบหลังเป็นการสอนประวัติศาสตร์แบบแสงสว่างทางปัญญา (Enlightenment) ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการและยุคแสงสว่างปัญญา (Carretero, 2011) อันให้ความสำคัญยิ่งยวดกับศักยภาพในการคิดของมนุษย์บนพื้นฐานของวิทยาศาสตร์ แต่ว่าการสอนแบบนี้ก็มีรูปแบบและเป้าหมายที่ถูกกำหนดไว้ชัดเจนว่าจะต้องสอนอย่างไรและเรียนรู้วิธีการทางประวัติศาสตร์แบบไหนจึงจะมีความน่าเชื่อถือ และสุดท้ายก็ได้คำตอบว่าต้องอาศัยแนวทางของกระบวนการทางเหตุผลในยุคแสงสว่างทางปัญญานั้นเอง

เมื่อไม่นานมานี้ แวดวงการศึกษาประวัติศาสตร์ได้ให้ความสนใจอย่างมากต่อแนวคิดที่เรียกว่า “การคิดเชิงประวัติศาสตร์” หรือ “การให้เหตุผลทางประวัติศาสตร์” ซึ่งมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดเชิงวิพากษ์เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ในหมู่ นักเรียน (Sakki & Pirttilä-Backman, 2019, p. 66) อย่างไรก็ตาม แม้จะมีความพยายามในการสอนประวัติศาสตร์เชิงวิพากษ์ แต่การสอนประวัติศาสตร์ในฐานะเครื่องมือเพื่อสร้างความรักชาติและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของรัฐชาติยังคงดำรงอยู่และแพร่หลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของ “รัฐอิสระใหม่ที่อยู่ระหว่างกระบวนการสร้างชาติ” (Carretero, 2011) ส่งผลให้การสอนประวัติศาสตร์ยังคงหมุนเวียนอยู่รอบแนวคิดเรื่อง “ชาติ” “ชาติพันธุ์” และ “เชื้อชาติ” อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และก้าวไม่พ้นไปจากการสอนประวัติศาสตร์เพื่อรัฐชาติ

อย่างไรก็ดีงานศึกษาของ Sakki & Pirttilä-Backman (2019) ชี้ว่านักวิชาการได้ก้าวไปมากกว่าการสอนประวัติศาสตร์แบบที่ผู้เขียนได้กล่าวไปทั้งหมดข้างต้น คือ ก้าวไปมากกว่าการสอนให้รักชาติ เข้าใจอดีต และทำประวัติศาสตร์ตามขั้นตอนและกระบวนการแล้วปรับเปลี่ยนเส้นทางการสอนประวัติศาสตร์เสียใหม่เพื่อให้ก้าวเข้าสู่การสอนประวัติศาสตร์ด้วยการสร้าง “จิตสำนึกทางประวัติศาสตร์” (historical consciousness) ของนักเรียน โดยจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ที่ว่านี้ก็คือการคิดว่อดีต ปัจจุบัน และอนาคตเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกัน (Ahonen, 2005) สิ่งนี้เป็นมากกว่าการสอนประวัติศาสตร์ที่เป็นไปเพื่อเข้าใจอดีตและเป็นไปเพื่อให้เกิดการรักชาติ ซึ่งสามารถกระทำได้ด้วยการส่งเสริมฝึกฝนให้นักเรียนตีความเอกสารต้นฉบับปฐมภูมิ การเรียนประวัติศาสตร์ผ่านภาพยนตร์ การศึกษาประวัติศาสตร์บอกเล่า และปัจจัยอื่น ๆ ประกอบเข้ากัน นักวิชาการบางคนยังเสนอให้เห็นความสำคัญของการศึกษาจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เอาไว้ว่า การศึกษาจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์เผยให้เห็นถึงความแพร่หลายของอดีตที่ฝังอยู่ในสังคมและวัฒนธรรมร่วมสมัย (Clark, & Grever, 2018, p. 117) ซึ่งเป็นการถ่ายทอดเรื่องราวที่เชื่อมต่อกันและแนบสนิระหว่างอดีตกับปัจจุบันได้ สิ่งนี้จึงเป็นมากกว่าการช่วยให้เราเข้าใจว่าผู้คนเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์อย่างไรหรือพวกเขารู้จักประวัติศาสตร์ได้แค่ไหน แต่เป็นการเชื่อมต่อดีต่อกับปัจจุบันและวาดภาพอนาคตของพวกเขาได้ด้วย เช่นงานศึกษาของ McCully (2012) ที่ชี้ว่าการสอนประวัติศาสตร์ด้วยเป้าหมายและวิธีการที่หลากหลายมีผลกระทบเชิงบวกต่อความคิดของนักเรียนโดยเฉพาะการสอนประวัติศาสตร์ด้วยการมีส่วนร่วมกับประวัติศาสตร์บอกเล่า ซึ่งเป็นการเล่าเรื่องผ่านรูปแบบต่าง ๆ ให้เห็นวิถีชีวิตอันต่อเนื่องและแปรเปลี่ยนอยู่เสมอ และสิ่งนี้ก็มีความสำคัญในแง่ที่ว่า มันจะก่อให้เกิดพลังสำคัญในการมีจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์อันมีเป้าหมายสูงสุดที่ความเข้าใจความเชื่อมต่ออันหลากหลายเข้าด้วยกัน

จากประเด็นดังกล่าว การสอนประวัติศาสตร์เพื่อให้เกิดสำนึกทางประวัติศาสตร์ถือเป็นประเด็นสำคัญยิ่งสำหรับการเรียนการสอน เนื่องจากเป็นกระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์แห่งตนเอง ที่เชื่อมโยงอย่างต่อเนื่องจากอดีตสู่ปัจจุบัน มากกว่านั้น สำนึกทางประวัติศาสตร์ยังช่วยให้เรามองเห็นและเข้าใจผู้อื่นโดยพิจารณาบริบทและอัตลักษณ์ของพวกเขาที่เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ อย่างไรก็ตาม การสอนประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา ยังคงใช้เป็นเครื่องมือสร้างรัฐชาติ โดยเฉพาะหลักสูตรแกนกลางการศึกษา พ.ศ. 2551 ที่เน้นการศึกษาวิธีการทางประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์ไทยเป็นหลัก และแม้จะมี

ประวัติศาสตร์สากลแต่ก็เป็นเพียงการศึกษาผิวเผิน ยังไม่สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของผู้อื่นในระดับท้องถิ่นอย่างแท้จริง

เพื่อให้การสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริง จำเป็นต้องบูรณาการองค์ความรู้จากศาสตร์อื่น โดยเฉพาะเศรษฐศาสตร์และภูมิศาสตร์ ทั้งนี้เพราะประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมิได้เป็นเพียงเรื่องราวของเหตุการณ์ในอดีตของชุมชนหนึ่งเท่านั้น หากแต่เป็นผลลัพธ์ของความสัมพันธ์เชิงซ้อนระหว่างผู้คน สภาพแวดล้อม และโครงสร้างทางเศรษฐกิจในแต่ละช่วงเวลา โดยภูมิศาสตร์ทำหน้าที่ในการให้บริบทของพื้นที่ ซึ่งสะท้อนความเฉพาะของแต่ละท้องถิ่น ส่วนเศรษฐศาสตร์ช่วยให้เข้าใจระบบความสัมพันธ์ระหว่างคนกับทรัพยากรและการจัดสรรผลประโยชน์ เช่น วิธีการผลิต การแลกเปลี่ยน และการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจในระดับจุลภาค ดังนั้นบทความนี้จะนำเสนอว่า การสร้างสำนึกทางประวัติศาสตร์ที่แท้จริงต้องเปิดพื้นที่ให้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านการบูรณาการร่วมกับศาสตร์อื่น โดยเฉพาะเศรษฐศาสตร์และภูมิศาสตร์ซึ่งเป็นพื้นฐานหลักทางความรู้ในการก่อตัวของอัตลักษณ์ท้องถิ่นผ่านกาลเวลาทางประวัติศาสตร์ หลักสูตรในโรงเรียนจึงจำเป็นต้องแสวงหาแนวทางการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นแบบบูรณาการ โดยบทความนี้จะนำเสนอแนวทางการบูรณาการระหว่างเศรษฐศาสตร์กับภูมิศาสตร์เพื่อนำไปสู่สำนึกทางประวัติศาสตร์ที่มีความหมาย นอกจากนี้ยังมุ่งเสริมสร้างการตระหนักรู้ภาวะพลเมืองโลกไม่เพียงเฉพาะชุมชนของตนเอง แต่รวมถึงการสร้างความเข้าใจชุมชนท้องถิ่นอื่น ๆ โดยบทความจะนำเสนอสาระสำคัญใน 4 ส่วน ได้แก่ 1) เป้าหมายและความสำคัญของหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 2) การบูรณาการระหว่างเศรษฐศาสตร์กับภูมิศาสตร์ในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 3) ข้อเสนอการประยุกต์ใช้แนวคิดจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ในการออกแบบการเรียนการสอน และ 4) บทวิเคราะห์การเชื่อมโยงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตนเองสู่ความเป็นพลเมืองโลกเพื่อเข้าใจผู้อื่น ดังนี้

เป้าหมายและความสำคัญของหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

ในการอธิบายความหมายและขอบข่ายของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นข้างต้น มาจากความคิดของ Wongwan (2019, p. 29) ที่นำเสนอมุมมองอันน่าสนใจต่อประวัติศาสตร์ท้องถิ่นว่าเป็นการศึกษาที่ยึดพื้นที่เป็นศูนย์กลาง โดยใช้ “จุดเปลี่ยน” ของท้องถิ่นเป็นเกณฑ์ในการแบ่งยุคสมัย ซึ่งทำให้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกลายเป็นเรื่องราวของการสร้างอัตลักษณ์เฉพาะของแต่ละพื้นที่ ซึ่งสามารถบอกเล่าและสร้างสรรค์เรื่องราวของตนเองได้ โดย

ใช้ “ลุ่มแม่น้ำ” และ “ชาติพันธุ์” เป็นแกนหลักในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของผู้คนที่มีความหลากหลายและสะท้อนความเสมอภาคระหว่างกลุ่มคนในท้องถิ่น

คำนิยามของ Wongwan (2019) มีความน่าสนใจตรงที่ชี้ให้เห็นว่าประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นประวัติศาสตร์ที่มีความเฉพาะตัว โดยเฉพาะที่ถูกกำหนดโดยสองปัจจัยหลัก คือ “ลุ่มน้ำ” ในฐานะบริบทเชิงพื้นที่ และ “ชาติพันธุ์” ในฐานะผู้สร้างและมีปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงเป็นเรื่องราวของชาติพันธุ์ที่ดำรงชีวิตและมีความสัมพันธ์ในกลุ่มน้ำหนึ่ง ๆ มุมมองนี้สอดคล้องกับ Kammen & Wilson (2012) ที่นิยามประวัติศาสตร์ท้องถิ่นว่าเป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ในบริบทภูมิศาสตร์เฉพาะ โดยเน้นไปที่ชุมชนขนาดเล็กผ่านการศึกษาเหตุการณ์ในอดีตและกลุ่มคนในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่กำหนดประวัติศาสตร์นั้น นอกจากนี้ในหนังสือของ Kammen ชื่อ “On Doing Local History” ยังอธิบายขอบข่ายที่กว้างมากขึ้นของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นว่า

“แม้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจะถูกกำหนดขอบเขตที่จุดเน้นทางภูมิศาสตร์ก็ตาม แต่สาขาของการศึกษาค้นคว้าเป็นสาขาที่กว้างขวาง ซึ่งรวมถึงประวัติศาสตร์ทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจของชุมชน รวมถึงประวัติศาสตร์ทางศาสนาและทางปัญญาความคิด ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นยังเป็นพื้นที่ของการตรวจสอบหาการตอบโต้ของปัจเจกบุคคลแต่ละคนที่มีต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์และเป็นพื้นที่สำหรับฝึกฝนการสืบสวนข้อมูลประชากร...ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นช่วยให้เราสามารถมองดูการวางผังเมืองและสถาปัตยกรรมภายในชุมชนท้องถิ่นรวมถึงเรียกร้องให้เราศึกษาว่าเราใช้ชีวิตในอดีตอย่างไรในสถานที่เฉพาะที่เรียกว่าท้องถิ่นแห่งนี้ และให้โอกาสในการศึกษาชีวประวัติของกลุ่ม ผู้นำ ความมีใจรักเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน อาชญากรรม และเพศ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นคือการศึกษาว่าใครยังคงอยู่ในชุมชนและใครออกไปแล้วและออกไปทำไม”

(Kammen, 2003, p. 4-5)

จากคำอธิบายข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมีจุดตั้งต้นที่พื้นที่ทางกายภาพ ซึ่งเป็นพื้นที่รวมตัวของสรรพสิ่งที่หลากหลาย อาทิ ประชากร วัฒนธรรม สถาปัตยกรรม เศรษฐกิจ และวิถีชีวิต มิใช่เพียงเรื่องเล่าผิวเผินของพื้นที่ หากแต่เป็น

การศึกษาเชิงลึกที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ สภาพแวดล้อม และวัฒนธรรมในระดับชุมชนเพื่อแสวงหาความเข้าใจอย่างรอบด้านเกี่ยวกับอัตลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น ดังที่ Metarikanon (2005, p. 15) ชี้ให้เห็นว่า การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจะช่วยให้ภาพของสังคมในระดับจุลภาคชัดเจนขึ้น และสามารถสร้างภาพรวมแห่งอดีตของสังคมได้อย่างสมบูรณ์ด้วยการประกอบกันขึ้นจากประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่หลากหลายองค์ประกอบ ด้วยเหตุนี้วิธีการศึกษาจึงมักใช้แนวทางสหสาขาวิทยาการเพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ที่ครอบคลุมและลุ่มลึก

จากที่กล่าวมาข้างต้นจึงเพียงพอที่จะสรุปได้ว่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นการศึกษาที่มีความหมายเกินกว่าเรื่องราวอดีตของพื้นที่หนึ่ง ๆ และยังเป็นการวิเคราะห์เชิงลึกที่เน้นความเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ ประชากร วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และโครงสร้างทางสังคมภายในชุมชน เพื่อให้เห็นพัฒนาการของชุมชนท้องถิ่นรวมถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ในองค์ประกอบของชุมชนท้องถิ่นที่ทำให้เกิดพัฒนาการทางสังคมในยุคสมัยต่าง ๆ ที่มีจุดเปลี่ยนสำคัญ ๆ การศึกษาดังกล่าวจำเป็นต้องมีขอบเขตและเป้าหมายที่ชัดเจน เพื่อก่อประโยชน์สูงสุดต่อการเรียนรู้ของทั้งนักเรียนและชุมชน โดยมุ่งหวังให้เกิดความเข้าใจอย่างรอบด้านและมีความหมายต่อพลวัตของท้องถิ่น โดยสามารถแบ่งออกเป็นประเด็นหลักดังที่แสดงไว้ในตารางที่ 1

Table 1 แสดงการจัดหมวดหมู่ของประเด็นหลักและเป้าหมายรองของการศึกษาประวัติศาสตร์

ลำดับ	ประเด็นหลัก	เป้าหมายรอง
1	การเข้าใจรากเหง้าของชุมชนผ่านรอบคอบคิดทางสังคมศาสตร์	1. ส่งเสริมให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นของตนเอง 2. สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวิวัฒนาการของชุมชนผ่านยุคสมัยต่าง ๆ 3. ให้ผู้เรียนสามารถอธิบายปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของชุมชน เช่น การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม
2	การสร้างอัตลักษณ์และความภาคภูมิใจในท้องถิ่น	1. ช่วยให้ผู้เรียนเห็นถึงความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น 2. สนับสนุนให้เกิดความภาคภูมิใจในรากเหง้าของตนเองและตระหนักถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม 3. กระตุ้นให้เกิดการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น เทศกาลประจำปี ศิลปะพื้นบ้าน และภาษาท้องถิ่น

ลำดับ	ประเด็นหลัก	เป้าหมายรอง
3	การบูรณาการกับศาสตร์อื่นเพื่อสร้างความเข้าใจประวัติศาสตร์ท้องถิ่น	1. นำเอาแนวคิดจากวิชาสังคมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมมาผสมผสานในการศึกษา 2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับเศรษฐกิจของชุมชน เช่น การพัฒนาอุตสาหกรรมหรือเกษตรกรรมในแต่ละยุค 3. วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการดำรงชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น
4	การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการมีส่วนร่วมของชุมชน	1. ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ เช่น เอกสารโบราณ วัตถุทางโบราณคดี และประวัติศาสตร์บอกเล่าในการวิเคราะห์เหตุการณ์ในอดีต 2. กระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมกับชุมชนผ่านกิจกรรมทางประวัติศาสตร์ เช่น การสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ การทำโครงการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น 3. ส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองและบทบาทของแต่ละบุคคลในการสืบสานและพัฒนาท้องถิ่นของตน

ที่มา: การสังเคราะห์ของผู้เขียนจากการทบทวนวรรณกรรม

หลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมีความสำคัญในการสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับอดีตของชุมชนและเชื่อมโยงความรู้ดังกล่าวกับปัจจุบันและอนาคต นอกจากนี้จะเป็นเครื่องมือในการศึกษาความเป็นมาของพื้นที่หนึ่ง ๆ แล้ว ยังเป็นแนวทางในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ท้องถิ่นอย่างลึกซึ้งผ่านการเรียนรู้ความเป็นมาของสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจของพื้นที่ และพร้อมกันนี้ยังมีส่วนสำคัญในการปลูกฝังความเป็นพลเมืองที่ดีให้กับเยาวชนในฐานะที่พวกเขาจะสร้างความเข้าใจและการตระหนักรู้ต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างเข้าใจถึงความเป็นมา และการพยายามสร้างความรู้ทางประวัติศาสตร์ด้วยการบูรณาการประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเข้ากับศาสตร์อื่น ๆ อาจส่งผลทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ครอบคลุมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงทั้งในแง่ของการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมและการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนได้ อย่างไรก็ตามผู้เขียนเห็นว่าประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมีส่วนช่วยให้เกิดความเข้าใจ “ตนเอง” และ “ผู้อื่น” มากกว่าที่จะเป็นแกนหลักของการหลอมรวมให้เป็นหนึ่งเดียวแบบประวัติศาสตร์ชาติ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนั้น นอกจากจะสร้างให้เกิดการเข้าใจรากเหง้าของชุมชน และสร้างอัตลักษณ์และความภาคภูมิใจในท้องถิ่นแล้ว หน้าที่อีกอย่างหนึ่งของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นก็คือ การขยายอาณาบริเวณของการมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ให้กว้างขึ้น ซึ่งในที่นี้ก็คือการทำให้เรามองเห็นความเป็นตัวตน อัตลักษณ์ และเบื้องหลังของผู้อื่นในท้องถิ่นอื่นได้อย่างเข้าใจ หนึ่งในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่สำคัญมาก ๆ คือ

ท้องถิ่นในหลากหลายมิติที่มักจะขาดหายไป การศึกษาความเป็นมาของท้องถิ่นอื่น ๆ จะช่วยสร้างความเข้าใจและสลายความขัดแย้งระหว่างกลุ่มได้ เพราะการเล่าเรื่อง (Storytelling) และการศึกษาประสบการณ์ของผู้อื่นผ่านประวัติศาสตร์และสังคมเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพในการกระตุ้นความเห็นอกเห็นใจ (Empathy) ซึ่งสามารถนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ดีขึ้นในด้านความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม (Batson & Ahmad, 2009; Bar-On & Kassem, 2004; Hammack, & Pilecki, 2012) และมากกว่านั้นเราจำเป็นต้องแสวงหาวิธีการในการสร้างความเข้าใจผู้อื่นที่ต่อยอดจากการเล่าเรื่องได้อย่างน่าสนใจ โดยใช้การเล่าเรื่องเป็นจุดตั้งต้น

ดังนั้นหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงมีความสำคัญในการช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจรากเหง้าของชุมชน ส่งเสริมอัตลักษณ์ท้องถิ่น และพัฒนาทักษะวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะการเล่าเรื่องและการศึกษาเชิงประสบการณ์ของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอื่น ๆ ที่มีใช้องตนเอง ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและความเห็นอกเห็นใจจากภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ที่ก่อตัวขึ้นมาเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม นำไปสู่ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มที่ดีขึ้นและสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการลดความขัดแย้งทางสังคม การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงต้องมุ่งสร้างทั้งจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์และความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น เพื่อสร้างพลเมืองโลกในปัจจุบันและอนาคต โดยไม่ลืมนำพิจารณา “พื้นที่” ทางภูมิศาสตร์และวัฒนธรรม รวมถึงประวัติศาสตร์การต่อสู้ทางชนชั้นและการเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตตามแนวทางมาร์กซิสต์ หรือ “ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ” ที่จะช่วยสร้างความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้อย่างลึกซึ้ง ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงมองว่ากระบวนการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นควรผนวกประสานกับศาสตร์อื่น ซึ่งการผนวกผสานนี้มีใช้ความพยายามของเรา แต่เป็นไปโดยตัวมันเอง โดยเฉพาะภูมิศาสตร์และเศรษฐศาสตร์ดังที่ Delgado, Romero, & Mignolo (2000) ชี้ให้เห็นว่าเศรษฐกิจและภูมิศาสตร์เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อการกำหนดโครงสร้างของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การเข้าใจประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงไม่แยกขาดจากแนวทางสหสาขาวิชาโดยเฉพาะภูมิศาสตร์และเศรษฐศาสตร์ที่ช่วยให้เราเข้าใจประวัติศาสตร์ท้องถิ่นหรือชุมชน และการเข้าใจนี้นำไปสู่การออกแบบหลักสูตรที่มีเป้าหมายหลักในการสร้างสำนึกทางประวัติศาสตร์และความเห็นอกเห็นใจต่อผู้อื่นในระดับการศึกษาท้องถิ่นตนเองและผู้อื่นอย่างเข้าใจ ในส่วนถัดไปผู้เขียนจะนำเสนอว่าประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในชั้นเรียนจะมีการบูรณาการร่วมระหว่างเศรษฐศาสตร์และภูมิศาสตร์อย่างไร

การบูรณาการร่วมระหว่างเศรษฐศาสตร์กับภูมิศาสตร์ในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไม่ได้จำกัดเพียงการทำความเข้าใจอดีตของชุมชน หากแต่มีความเชื่อมโยงอย่างลึกซึ้งกับมิติทางเศรษฐศาสตร์และภูมิศาสตร์ ซึ่งเป็นปัจจัยกำหนดที่มีนัยสำคัญต่อการหล่อหลอมโครงสร้างทางสังคม การผสมองค์ความรู้จากศาสตร์ทั้งสองเข้ากับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นก่อให้เกิดการวิเคราะห์พัฒนาการของชุมชนผ่านพลวัตของสภาพแวดล้อมและระบบเศรษฐกิจอย่างเป็นระบบ บทความนี้ผู้เขียนใช้กรอบแนวคิดเรื่องจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ (historical consciousness) ของ Jörn Rüsen (2004) เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์กระบวนการรับรู้และการเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ โดยมุ่งประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดดังกล่าวเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจแก่ผู้เรียนเกี่ยวกับความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ผ่านมิติทางเศรษฐศาสตร์และภูมิศาสตร์ที่มีผลกระทบต่อชุมชนอย่างต่อเนื่อง

1. กรอบแนวคิดเรื่องจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ของ Jörn Rüsen (2004)

แนวคิดเรื่องจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์และการเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ (Historical Narrative) ของ Jörn Rüsen (2004, 2005) ประกอบด้วยกรอบรูปแบบเป็น 4 ประเภท ซึ่งสะท้อนวิธีการที่มนุษย์ใช้ในการประมวลความเข้าใจเกี่ยวกับอดีตและความเชื่อมโยงระหว่างอดีตกับปัจจุบันและอนาคตตามแนวทางการสอนเพื่อสร้างจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ (Ammert, et al., 2020, p. 135) ดังนี้

1.1 การเล่าเรื่องแบบดั้งเดิม (Traditional Narrative)

การเล่าเรื่องประเภทนี้กำหนดกรอบความเข้าใจว่าอดีตเป็นสภาวะที่คงที่ ไม่แปรเปลี่ยน และสามารถถ่ายทอดในรูปแบบเดิมได้อย่างต่อเนื่อง แนวคิดดังกล่าวสะท้อนทัศนะที่ว่าอดีตเป็นสิ่งที่ตายตัวและไม่จำเป็นต้องมีการตีความใหม่ เนื่องจากอดีตมิได้มีความเชื่อมโยงโดยตรงกับปัจจุบันในเชิงพัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลง แม้ว่าจะสามารถสร้างความมีชีวิตชีวาให้กับอดีตผ่านกระบวนการเล่าเรื่องได้ แต่อดีตยังคงดำรงสถานะของอดีตโดยปราศจากความจำเป็นในการตั้งคำถามหรือปรับเปลี่ยนความเข้าใจที่มีอยู่เดิม (Rüsen, 2004; Ammert, et al., 2020, p. 135)

1.2 การเล่าเรื่องเชิงตัวอย่าง (Exemplary Narrative)

แนวคิดการเล่าเรื่องประเภทนี้ให้ความสำคัญกับบทเรียนจากอดีตในฐานะองค์ความรู้ที่สามารถประยุกต์ใช้เป็นแนวทางสำหรับปัจจุบันและอนาคต โดยยึด

หลักการที่ว่า “ประวัติศาสตร์คือครูของชีวิต” (*historia magistra vitae*) (Rüsen, 2004) การเล่าเรื่องประเภทนี้มุ่งเน้นกฎเกณฑ์ รูปแบบชีวิต และแนวปฏิบัติที่เป็นแบบแผนของสังคมโดยตั้งอยู่บนความเชื่อในอดีตสามารถมอบบทเรียนที่มีคุณค่าให้แก่สังคมในยุคต่อมา ดังนั้นการศึกษาอดีตจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างคุณค่าทางศีลธรรมและเป็นเครื่องมือในการกำหนดบรรทัดฐานของพฤติกรรมในปัจจุบัน (Rüsen, 2004; Ammert, et al., 2020, p. 135)

1.3 การเล่าเรื่องเชิงวิพากษ์ (Critical Narrative)

การเล่าเรื่องประเภทนี้เริ่มต้นจากมุมมองของปัจจุบันและตั้งคำถามต่อความเข้าใจในอดีต โดยไม่ยอมรับอดีตในฐานะความจริงสัมบูรณ์ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในทุกบริบทหรือยุคสมัย แนวคิดนี้ตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาและความจำเป็นในการทบทวนอดีตภายใต้บริบทของปัจจุบัน การเล่าเรื่องประเภทนี้ถูกนำมาใช้ในการตรวจสอบและวิพากษ์ประวัติศาสตร์ เพื่อนำเสนอมุมมองทางเลือก (Alternative Narratives) ซึ่งเอื้อต่อการสร้างความเข้าใจใหม่หรือการปรับเปลี่ยนกรอบคิดทางประวัติศาสตร์แบบเดิม (Rüsen, 2004) ในทัศนะนี้อดีตถูกพิจารณาว่าเป็นมิติของเวลาที่แยกออกจากปัจจุบัน ซึ่งบ่งชี้ว่าอดีตอาจไม่ได้มีความสามารถในการอธิบายปัจจุบันได้โดยตรง และอาจจำเป็นต้องมีการตีความใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีในอดีตถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือทางอุดมการณ์หรือมีอิทธิพลต่อการรับรู้ทางสังคม การเล่าเรื่องเชิงวิพากษ์จึงมีบทบาทสำคัญในการตั้งคำถามต่อโครงสร้างความรู้ทางประวัติศาสตร์ที่ดำรงอยู่เดิม (Rüsen, 2004; Ammert, et al., 2020, p. 135)

1.4 การเล่าเรื่องเชิงพัฒนา (Genetic Narrative)

การเล่าเรื่องประเภทนี้นำเสนอทัศนะว่าอดีตเป็นสิ่งที่มืพลวัตและถูกหล่อหลอมโดยกระบวนการทางประวัติศาสตร์ที่ดำเนินอยู่อย่างต่อเนื่อง (Rüsen, 2005, p. 15) แนวคิดนี้สะท้อนถึงการยอมรับว่าความเปลี่ยนแปลงเป็นธรรมชาติของประวัติศาสตร์ และแต่ละยุคสมัยมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกัน เรื่องราวทางประวัติศาสตร์สามารถถูกตีความใหม่ในแต่ละบริบทเวลาและไม่มีกรเล่าเรื่องใดที่สามารถอ้างสิทธิ์ความเป็นความจริงสัมบูรณ์ ภายใต้กรอบแนวคิดนี้ ปัจจุบันถูกมองว่าเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างอดีตและอนาคต ส่งผลให้แนวคิดทางประวัติศาสตร์มีได้จำกัดอยู่เพียงการศึกษาปรากฏการณ์ที่เคยเกิดขึ้น แต่ยังครอบคลุมถึงการวิเคราะห์พลวัตของการเปลี่ยนแปลงในระยะยาว และ

ความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในอดีตกับปัจจุบัน และอนาคต (Rüsen, 2004; Ammert, et al., 2020, p. 135)

การประยุกต์ใช้แนวคิดเหล่านี้ในการศึกษาทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จะเอื้อให้ผู้เรียนสามารถตระหนักถึง ความซับซ้อนของอดีตและพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์เกี่ยวกับบทบาทของ ประวัติศาสตร์ในสังคมปัจจุบันและอนาคตในมุมมองและแนวทางที่มีความหลากหลาย ทำให้ผู้เรียนสามารถมองเห็นตัวตนในปัจจุบัน มองเห็นการก่อตัวของอัตลักษณ์ท้องถิ่นที่ สืบเนื่องจากอดีตที่เป็นแง่มุมทางประวัติศาสตร์ที่ไม่อาจจะทิ้งไปได้ในการทำ ความเข้าใจ อัตลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นที่หลากหลาย และจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถถกทอกรอบความคิด จากความแตกต่างทางประวัติศาสตร์ขึ้นมาเป็นกระบวนการและวิธีทำความเข้าใจสาระสำคัญของ “ความเป็น” (being) ของแต่ละท้องถิ่นได้

2. แนวทางการบูรณาการร่วมระหว่างเศรษฐศาสตร์กับภูมิศาสตร์ในการศึกษา ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

แนวคิดจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ (historical consciousness) ตามกรอบ แนวคิดของ Jörn Rüsen (2004) สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อวิเคราะห์และทำความเข้าใจพลวัตการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐศาสตร์และภูมิศาสตร์ในบริบทของประวัติศาสตร์ ท้องถิ่น โดยสามารถจำแนกเป็น 4 ประเภทของการเล่าเรื่องทางประวัติศาสตร์ ดังต่อไปนี้

Table 2 การจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เพื่อสร้างสำนึกทางประวัติศาสตร์ตามแนวทาง ของ Jörn Rüsen (2004)

ประเภทของ เรื่องเล่า	มุมมองหลัก	ตัวอย่างการออกแบบการสอนแบบบูรณาการ
การเล่าเรื่องแบบ ดั้งเดิม (Traditional Narrative)	มองเศรษฐศาสตร์และ ภูมิศาสตร์เป็นปัจจัยที่ คงที่ ไม่เปลี่ยนแปลง ตามกาลเวลา	การศึกษาการเกษตรในฐานะที่เป็นอาชีพหลัก ของชุมชนมาตั้งแต่สมัยโบราณและยังคงดำรง อยู่โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงสำคัญ
		สาระการเรียนรู้: ศึกษาสภาพภูมิศาสตร์และ โครงสร้างเศรษฐกิจดั้งเดิมของชุมชน เช่น ลักษณะของที่ตั้ง การพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ และรูปแบบเศรษฐกิจแบบดั้งเดิม

ประเภทของเรื่องเล่า	มุมมองหลัก	ตัวอย่างการออกแบบการสอนแบบบูรณาการ
การเล่าเรื่องเชิงตัวอย่าง (Exemplary Narrative)	ใช้เศรษฐศาสตร์และภูมิศาสตร์เป็นบทเรียนสำหรับการพัฒนาในอนาคต	ผลลัพธ์ของการเรียนรู้: นักเรียนสามารถอธิบายถึงปัจจัยที่ทำให้โครงสร้างเศรษฐกิจและภูมิศาสตร์ของชุมชนในอดีตที่ผ่านมาได้
		กิจกรรมการเรียนรู้: ให้นักเรียนสำรวจเอกสารประวัติศาสตร์ ภาพถ่ายเก่า และสัมภาษณ์ผู้สูงอายุเกี่ยวกับวิถีชีวิตทางเศรษฐกิจในอดีต
		การศึกษาเส้นทางการค้าของชุมชนในอดีตเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจปัจจุบัน
		สาระการเรียนรู้: วิเคราะห์กรณีศึกษาของระบบเศรษฐกิจในอดีตที่มีผลต่อปัจจุบัน เช่น ระบบชลประทานโบราณและการจัดการทรัพยากรน้ำ
การเล่าเรื่องเชิงวิพากษ์ (Critical Narrative)	ทบทวนและวิพากษ์วิจารณ์โครงสร้างเศรษฐกิจและภูมิศาสตร์ของชุมชนโดยพิจารณาผลกระทบต่องสังคมและสิ่งแวดล้อม	ผลลัพธ์ของการเรียนรู้: นักเรียนสามารถประยุกต์ใช้ความรู้จากอดีตเพื่อวางแผนพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน
		กิจกรรมการเรียนรู้: ให้นักเรียนจำลองแผนพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนโดยอ้างอิงจากข้อมูลทางภูมิศาสตร์และเศรษฐศาสตร์ในอดีต
		ตั้งคำถามถึงผลกระทบของการทำเหมืองแร่หรือการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน
		สาระการเรียนรู้: วิเคราะห์ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและภูมิศาสตร์ที่มีต่อชุมชน เช่น การสร้างเขื่อนและผลกระทบต่อชุมชนต้นน้ำและปลายน้ำ
		ผลลัพธ์ของการเรียนรู้: นักเรียนสามารถตั้งคำถาม วิพากษ์ และเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาด้านทางเศรษฐศาสตร์และภูมิศาสตร์ของท้องถิ่นได้
		กิจกรรมการเรียนรู้: จัดอภิปรายเชิงวิพากษ์เกี่ยวกับโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ที่มีผลกระทบต่อนเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมของชุมชน

ประเภทของเรื่องเล่า	มุมมองหลัก	ตัวอย่างการออกแบบการสอนแบบบูรณาการ
การเล่าเรื่องเชิงพัฒนา (Genetic Narrative)	มองเศรษฐศาสตร์และภูมิศาสตร์เป็นกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องและส่งผลต่ออนาคต	การศึกษาการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในเมืองที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วจากชุมชนเกษตรกรรมไปสู่เมืองอุตสาหกรรม
		สาระการเรียนรู้: ศึกษาแนวโน้มเศรษฐกิจท้องถิ่นในอดีตและการเปลี่ยนผ่านไปสู่เศรษฐกิจรูปแบบใหม่ เช่น เศรษฐกิจฐานความรู้และเทคโนโลยี
		ผลลัพธ์ของการเรียนรู้: นักเรียนสามารถวิเคราะห์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของชุมชนและเสนอแนวทางการพัฒนาในอนาคต
		กิจกรรมการเรียนรู้: ให้นักเรียนสร้างแผนที่แสดงการเปลี่ยนแปลงทางภูมิศาสตร์และเศรษฐกิจของชุมชนในช่วงเวลาต่าง ๆ และคาดการณ์แนวโน้มในอนาคต

ที่มา: ผู้เขียนวิเคราะห์และสังเคราะห์ขึ้นมาโดยอาศัยกรอบของ Jörn Rüsen (2004)

จากตารางที่ 2 การบูรณาการเศรษฐศาสตร์และภูมิศาสตร์ในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงซ้อนระหว่างปัจจัยทั้งสองประการ (คือปัจจัยทางภูมิศาสตร์ในฐานะพื้นที่และเศรษฐศาสตร์) กับพลวัตการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพภายใต้กรอบความเข้าใจที่ว่าประวัติศาสตร์ท้องถิ่นถูกประกอบสร้างขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ระหว่าง (1) ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ในฐานะที่เป็นตำนาน เรื่องเล่า ลุ่มน้ำ แม่น้ำ และชาติพันธุ์ และ (2) เศรษฐกิจตามแนวทางการวิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์แบบมาร์กซิสต์ การผสมผสานศาสตร์ทั้งสองเข้าด้วยกันจะเอื้อให้ผู้เรียนสามารถตระหนักถึงบทบาทของปัจจัยด้านเศรษฐกิจและภูมิศาสตร์ในฐานะกลไกขับเคลื่อนที่มีนัยสำคัญต่อพัฒนาการของชุมชนทั้งในมิติอดีต ปัจจุบัน และอนาคต

การอธิบายประวัติศาสตร์ผ่านแนวทางมาร์กซิสต์มุ่งวิเคราะห์พัฒนาการของสังคมจากโครงสร้างทางเศรษฐกิจและความขัดแย้งทางชนชั้น อันเป็นแกนกลางของการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ แนวทางนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานว่ารูปแบบการผลิต (mode of production) เป็นปัจจัยหลักที่กำหนดโครงสร้างสังคม โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่ครอบครองปัจจัยการผลิต (นายทุน/เจ้าของที่ดิน) กับแรงงาน (กรรมาชีพ/ชาวนา) ซึ่งมีผล

ต่อการกดขี่และการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง เช่น การล่มสลายของระบบศักดินา การเกิดขึ้นของทุนนิยม หรือการปฏิวัติอุตสาหกรรม ในบริบทของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น แนวมาร์กซิสต์สามารถช่วยให้เข้าใจการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจ เช่น จากเกษตรกรรมแบบพึ่งพาตนเอง ไปสู่เศรษฐกิจตลาดหรือระบบอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความเหลื่อมล้ำ การสูญเสียสิทธิในที่ดิน และการถูกเบียดขับออกจากพื้นที่ โดยแนวทางนี้แตกต่างจากประวัติศาสตร์แนวประจักษ์นิยม (empirical history) ที่เน้นการรวบรวมเหตุการณ์ตามลำดับเวลา หรือประวัติศาสตร์วัฒนธรรม (cultural history) ที่เน้นอัตลักษณ์ ความหมาย และการตีความ โดยแนวมาร์กซิสต์ จะตั้งคำถามว่า “ใครได้ประโยชน์” จากการเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงเวลาและ โครงสร้างทางอำนาจทำงานอย่างไรต่อกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม การวิเคราะห์ผ่านแนวคิดมาร์กซิสต์จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการเปิดเผยด้านมืดของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เช่น การกดขี่เชิงโครงสร้าง การสูญเสียอัตลักษณ์จากการพัฒนาเชิงทุน หรือการถูกควบคุมโดยโครงสร้างเศรษฐกิจจากภายนอก

ทั้งนี้เมื่อประยุกต์กรอบแนวคิดจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ (historical consciousness) ตามแนวทางของ Jörn Rüsen (2004) เข้ากับประวัติศาสตร์แบบมาร์กซิสต์ พบว่า การศึกษาตามแนวทางการเล่าเรื่องเชิงวิพากษ์ (Critical Narrative) จะสนับสนุนให้ผู้เรียนสามารถตั้งคำถามเชิงวิเคราะห์เกี่ยวกับโครงสร้างและความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและภูมิศาสตร์ อาทิ ผลกระทบของกิจกรรมทางเศรษฐกิจเชิงอุตสาหกรรม เช่น การทำเหมืองแร่หรือการสร้างเขื่อนที่มีต่อวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมของชุมชน ซึ่งจะเป็นการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่การเล่าเรื่องเชิงพัฒนา (Genetic Narrative) จะส่งเสริมความเข้าใจว่าการเปลี่ยนแปลงเป็นกระบวนการที่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและเป็นปรากฏการณ์ที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งนำไปสู่ความสามารถในการคาดการณ์แนวโน้มในอนาคตและการวางแผนพัฒนาชุมชนบนพื้นฐานของความยั่งยืน การเรียนรู้ในรูปแบบดังกล่าวยังมีส่วนสำคัญในการพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาเชิงบูรณาการ และการสร้างความตระหนักเกี่ยวกับความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศเพื่อการออกแบบแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนในอนาคต ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์เป็นต้นแบบในการออกแบบหลักสูตรและกระบวนการเรียนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนการศึกษาการเล่าเรื่องแบบดั้งเดิม (Traditional Narrative) จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจถึงความต่อเนื่องและความคงอยู่ของปัจจัยทางเศรษฐกิจและภูมิศาสตร์ อาทิ

ระบบเกษตรกรรมแบบจารีตที่ได้รับการสืบทอดผ่านกาลเวลา ในขณะที่การเล่าเรื่องเชิงตัวอย่าง (Exemplary Narrative) จะเอื้อให้ผู้เรียนสามารถนำบทเรียนทางประวัติศาสตร์มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนารูปแบบเศรษฐกิจและระบบการจัดการทรัพยากรให้มีความสอดคล้องกับบริบทเฉพาะของตนเองได้อย่างเหมาะสม (ดู Ammert, et al., 2020)

กระบวนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การบูรณาการเศรษฐศาสตร์และภูมิศาสตร์ในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมุ่งเน้นการพัฒนาความสามารถของผู้เรียนในการวิเคราะห์พลวัตการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและลักษณะภูมิประเทศในอดีต และเชื่อมโยงความรู้ดังกล่าวสู่บริบทปัจจุบันและการคาดการณ์อนาคตได้อย่างมีเหตุผลเชิงประจักษ์ การศึกษาประวัติศาสตร์ผ่านมิติทางเศรษฐศาสตร์และภูมิศาสตร์มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างกระบวนการคิดเชิงวิเคราะห์ กระตุ้นให้ผู้เรียนตั้งคำถามเชิงวิพากษ์ และประเมินเปรียบเทียบข้อมูลในแต่ละช่วงเวลาอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการก่อตัวของโครงสร้างชุมชนและรูปแบบวิถีการดำรงชีวิต โดยอาจจะเสริมด้วยการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (community-based learning) ที่สามารถช่วยเพิ่มความสนใจของนักเรียนในการเรียนประวัติศาสตร์ได้ (Getz, et al., 2024) นอกจากนี้การบูรณาการศาสตร์ดังกล่าวยังส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนในการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงพัฒนาการ วิเคราะห์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลง และคาดการณ์ทิศทางการพัฒนาของท้องถิ่นในอนาคต ซึ่งนำไปสู่การกำหนดแนวทางในการพัฒนาพื้นที่อย่างยั่งยืนบนพื้นฐานของการตระหนักรู้ทางประวัติศาสตร์

ข้อเสนอการประยุกต์ใช้แนวคิดจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ในการออกแบบการเรียนการสอน

การบูรณาการเศรษฐศาสตร์และภูมิศาสตร์ในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภายใต้กรอบแนวคิดจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ (historical consciousness) ของ Rüsen (2004) สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้เชิงลึกโดยมุ่งเน้นไปที่การสร้างจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ การพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ และความสามารถในการคาดการณ์แนวโน้มอนาคต ผู้เรียนจะได้รับการส่งเสริมให้วิเคราะห์พลวัตการเปลี่ยนแปลงของชุมชนผ่านการศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจและภูมิศาสตร์ และสามารถออกแบบแนวทางการพัฒนาที่ตอบสนองต่อความท้าทายในอนาคตบนพื้นฐานของหลักฐานและการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ การนำเสนอกรอบการประยุกต์ใช้แนวคิด

ดังกล่าวนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ผ่านการเล่าเรื่องทางประวัติศาสตร์ ที่กระตุ้นการคิดวิเคราะห์ การวิพากษ์โครงสร้างทางสังคม และการสร้างความเข้าใจในมิติ ความหลากหลายและความเป็นอื่น เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายและสามารถนำไป ประยุกต์ใช้ในบริบทของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในบริบทของการศึกษาประวัติศาสตร์ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ได้ก่อให้เกิด ประเด็นถกเถียงเกี่ยวกับบทบาทของหลักสูตรประวัติศาสตร์ในระบบการศึกษาร่วมสมัย Yemini, Bar-Nissan & Yardeni-Kuperberg (2014) ได้นำเสนอข้อสังเกตว่าหลักสูตร ประวัติศาสตร์มักถูกใช้เป็นเครื่องมือในการปลูกฝังอัตลักษณ์แห่งชาติและสร้างความ จงรักภักดีต่อรัฐมากกว่าที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนามุมมองที่เปิดกว้างในระดับโลก อย่างไรก็ตามนักวิชาการบางกลุ่มได้ให้ความสำคัญกับการออกแบบหลักสูตรประวัติศาสตร์ ที่สร้างดุลยภาพระหว่างการให้ความรู้เกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่น รัฐชาติ และพลวัตของ โลกาภิวัตน์ เพื่อเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจบทบาทของตนเองในโลกที่มี ความเชื่อมโยงถึงกันอย่างซับซ้อน (Rizvi & Engel, 2008) แนวคิดดังกล่าวสามารถนำมา ประยุกต์ใช้กับการออกแบบหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่บูรณาการองค์ความรู้ทาง เศรษฐศาสตร์และภูมิศาสตร์โดยมุ่งเน้นการพัฒนาความสามารถของผู้เรียนในการวิเคราะห์ ความสัมพันธ์เชิงซ้อนระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และภูมิศาสตร์ ผ่านกรอบแนวคิด จิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ของ Rüsen (2004) เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับ พัฒนาการของชุมชนในระดับท้องถิ่น รัฐชาติ และระดับโลก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. การออกแบบหลักสูตรประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่นหลักของผู้เรียน

การออกแบบหลักสูตรประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่นหลักของผู้เรียนภายใต้กรอบ การบูรณาการเศรษฐศาสตร์และภูมิศาสตร์จำเป็นต้องคำนึงถึงหลักการสำคัญหลายประการ โดยมีพื้นฐานจากการวิเคราะห์บริบทเฉพาะของชุมชนที่ผู้เรียนอาศัยอยู่ หลักสูตรลักษณะนี้ ไม่เพียงมุ่งเน้นการถ่ายทอดข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์เท่านั้น แต่ยังสนับสนุนให้ผู้เรียน พัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ผ่านการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพภูมิศาสตร์ กายภาพ ระบบเศรษฐกิจ และพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของชุมชน การออกแบบ หลักสูตรในลักษณะนี้จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลพื้นฐานจากการศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบ สำคัญของชุมชน ซึ่งรวมถึงลักษณะภูมิประเทศ ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ ประเภท ของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ รูปแบบการผลิต พัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจน

ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับภูมิภาคและบริบทระดับโลก โดยคำนึงถึงพลวัตการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยเหล่านี้ตามมิติกาลเวลา

หลักสูตรประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่นหลักของผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพควรถูกออกแบบให้สอดคล้องกับแนวคิดจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ทั้ง 4 รูปแบบของ Rüsen โดยเริ่มจากการเล่าเรื่องแบบดั้งเดิม (Traditional Narrative) เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจลักษณะอัตลักษณ์ดั้งเดิมของชุมชนและพื้นฐานทางภูมิศาสตร์และเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตในอดีต จากนั้นจึงขยายไปสู่การเล่าเรื่องเชิงตัวอย่าง (Exemplary Narrative) ด้วยการวิเคราะห์กรณีศึกษาที่ชุมชนประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวในการจัดการทรัพยากรหรือการปรับตัวต่อความท้าทายทางเศรษฐกิจ เพื่อนำบทเรียนจากอดีตมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาในปัจจุบัน ต่อมาหลักสูตรควรส่งเสริมการเล่าเรื่องเชิงวิพากษ์ (Critical Narrative) ด้วยการตั้งคำถามต่อโครงสร้างอำนาจทางเศรษฐกิจและผลกระทบของการพัฒนาที่มีต่อกลุ่มคนต่างๆ ในชุมชน รวมถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำและความขัดแย้งเรื่องทรัพยากรที่อาจเกิดขึ้น และท้ายที่สุดคือการเล่าเรื่องเชิงพัฒนา (Genetic Narrative) ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมองการเปลี่ยนแปลงเป็นกระบวนการธรรมชาติ และสามารถวิเคราะห์แนวโน้มในอนาคตของชุมชนบนพื้นฐานของการศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจและภูมิศาสตร์ที่มีพลวัต โดยองค์ประกอบหลักของหลักสูตรควรครอบคลุมการพัฒนาองค์ความรู้ ทักษะ และเจตคติที่จำเป็นต่อการสร้างความเข้าใจประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในมิติทางเศรษฐศาสตร์และภูมิศาสตร์อย่างรอบด้าน ทั้งด้านการวิเคราะห์ข้อมูล การใช้เครื่องมือเชิงพื้นที่ การคิดเชิงวิพากษ์ และการคิดเชิงระบบ เพื่อสามารถนำไปสู่การตระหนักรู้ถึงพลวัตการเปลี่ยนแปลงและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ที่มากกว่าท้องถิ่นของตน แต่เข้าใจท้องถิ่นอื่นผ่านกระบวนการโลกาภิวัตน์ระดับโลกในการเข้าใจประวัติศาสตร์ของผู้อื่นและชาติอื่น

เพื่อให้การบูรณาการเศรษฐศาสตร์เข้ากับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในบริบทโลกาภิวัตน์มีความชัดเจนยิ่งขึ้น จำเป็นต้องทำความเข้าใจแนวคิด *ลัทธิเสรีนิยมใหม่* (Neoliberalism) ซึ่งเป็นหนึ่งในกรอบแนวคิดหลักของเศรษฐกิจโลกยุคหลังสงครามเย็น David Harvey (2005) นักภูมิศาสตร์การเมืองและเศรษฐศาสตร์วิเคราะห์ว่า ลัทธิเสรีนิยมใหม่ คือโครงการทางเศรษฐกิจ-การเมืองที่มีเป้าหมายเพื่อคืนอำนาจให้แก่กลุ่มทุนโดยผ่านนโยบายต่าง ๆ เช่น การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ การเปิดเสรีทางการค้า การลดบทบาทรัฐ และการส่งเสริมให้ตลาดเสรีเป็นกลไกหลักในการจัดสรรทรัพยากร แนวคิดนี้เมื่อถูกนำมาใช้ในประเทศกำลังพัฒนาได้ส่งผลกระทบอย่างสำคัญต่อโครงสร้างเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น เช่น

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิตในภาคเกษตร การย้ายฐานการผลิต การแทรกซึมของทุนข้ามชาติ และการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น การเปลี่ยนผ่านเหล่านี้ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและความเปราะบางของสังคมในระดับฐานราก

การทำความเข้าใจแนวคิด Neo-liberalism จึงช่วยให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์พัฒนาการทางเศรษฐกิจของท้องถิ่นในบริบทโลกาภิวัตน์ได้อย่างลึกซึ้งมากขึ้น ทั้งในด้านประโยชน์และความท้าทาย โดยเฉพาะเมื่อเชื่อมโยงกับการเล่าเรื่องทางประวัติศาสตร์ในเชิงวิพากษ์และเชิงพัฒนา ทั้งนี้ ผู้สอนจะต้องตระหนักว่าการสอนความคิดดังกล่าว ต้องนำเสนอผ่านรูปแบบที่ง่าย เข้าใจได้และนำไปใช้ได้อย่างจริงจัง

Table 3 ตัวอย่างการออกแบบหลักสูตรประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่นหลักของผู้เรียน

โครงสร้างหลักสูตร
กำหนดหน่วยการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์และภูมิศาสตร์กับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เช่น หน่วยที่ 1 วิวัฒนาการทางเศรษฐกิจและการตั้งถิ่นฐานของชุมชน หน่วยที่ 2 ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ หน่วยที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากรท้องถิ่นกับเศรษฐกิจของชุมชน หน่วยที่ 4 การพัฒนาเศรษฐกิจและผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม หน่วยที่ 5 การคาดการณ์อนาคตของชุมชนผ่านแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์และภูมิศาสตร์
กำหนด Knowledge Skills Attitudes ที่ต้องการพัฒนาในหลักสูตร Knowledge (องค์ความรู้) ■ เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ■ วิเคราะห์บทบาทของปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่มีผลต่อเศรษฐกิจและการพัฒนาเมือง ■ ศึกษากรณีที่เกิดขึ้นจริงเกี่ยวกับผลกระทบทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมของชุมชน ■ เข้าใจแนวคิดโลกาภิวัตน์และผลกระทบต่อโครงสร้างเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นและระดับโลก Skills (ทักษะ) ■ วิเคราะห์ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และภูมิศาสตร์เพื่อสร้างความเข้าใจแบบบูรณาการ

■ ใช้แผนที่และเครื่องมือดิจิทัล เช่น GIS เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของภูมิประเทศและเศรษฐกิจ ■ วิพากษ์และเสนอแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจที่คำนึงถึงบริบทท้องถิ่นและความยั่งยืน ■ คิดเชิงระบบ (Systems Thinking) เพื่อคาดการณ์อนาคตของชุมชน Attitudes (เจตคติ) ■ มีจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ■ มีความรับผิดชอบต่อชุมชนและตระหนักถึงผลกระทบของการพัฒนาเศรษฐกิจต่อสิ่งแวดล้อม ■ เปิดกว้างต่อมุมมองทางประวัติศาสตร์และเศรษฐศาสตร์ที่หลากหลาย ■ ตระหนักถึงบทบาทของตนเองในฐานะพลเมืองโลกที่สามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน
เป้าหมายของหลักสูตร 1) ส่งเสริมให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยง อดีต-ปัจจุบัน-อนาคต ผ่านบริบทของเศรษฐกิจและภูมิศาสตร์ 2) ให้นักเรียนมีความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเศรษฐศาสตร์และภูมิศาสตร์เพื่อทำความเข้าใจพัฒนาการของชุมชน 3) สนับสนุนให้นักเรียนสามารถเสนอแนวทางพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์

จากการออกแบบตามตารางที่ 3 เป็นการเน้นไปที่การนำเอาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนั้น ๆ ของผู้เรียนมาเป็นแกนหลักในการออกแบบหลักสูตร ซึ่งสิ่งนี้ยังสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่มุ่งเน้นให้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอันเป็นกลไกหลักที่สำคัญของความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการรับประกันการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยสิ่งนี้ไม่เพียงแต่เป็นการเข้าใจอัตลักษณ์ท้องถิ่นเท่านั้น แต่ยังเป็นการนำเอาอัตลักษณ์นั้นมาสงวนรักษาให้เห็นถึงคุณค่าที่เน้นให้ชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับเนื้อหาทางประวัติศาสตร์และเศรษฐกิจของตนเอง โดยหลักสูตรนี้ยังอาจจะขยายผลไปยังหลักสูตรเรียนรู้ในชุมชนได้ด้วย หรือที่เรียกว่า “หลักสูตรที่ให้ชุมชนเป็นศูนย์กลาง” (Phuttitharn, 2022) หลักสูตร

ประวัติศาสตร์ชุมชนที่บูรณาการเศรษฐศาสตร์และภูมิศาสตร์เป็นแนวทางที่ช่วยให้ประวัติศาสตร์มีความหมายมากขึ้น และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเป็น นักคิด นักวิเคราะห์ และผู้มีบทบาทในการพัฒนาชุมชนของตนเอง

2. การออกแบบหลักสูตรเพื่อเชื่อมโยงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นหลากหลาย

การออกแบบหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่บูรณาการเศรษฐศาสตร์และภูมิศาสตร์จำเป็นต้องคำนึงถึงมิติความเป็นพลเมืองโลก (Global Citizenship) ด้วยการให้ความสำคัญกับการศึกษาเปรียบเทียบประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่หลากหลายเพื่อพัฒนามุมมองที่เปิดกว้างและความเข้าใจอันลึกซึ้งเกี่ยวกับความซับซ้อนของกระบวนการโลกาภิวัตน์ (Globalization)

หลักสูตรในลักษณะนี้ต้องถูกออกแบบให้มีขอบเขตที่ไม่จำกัดเพียงประวัติศาสตร์ของชุมชนที่ผู้เรียนอาศัยอยู่ แต่ขยายไปสู่การส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถศึกษาประวัติศาสตร์ของชุมชนอื่น ๆ เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้เชิงเปรียบเทียบและความเข้าใจในบริบทที่มีความหลากหลาย กระบวนการศึกษาเชิงเปรียบเทียบดังกล่าวจะเอื้อให้ผู้เรียนเข้าใจความเชื่อมโยงอันซับซ้อนระหว่างปัจจัยทางเศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และการก่อตัวของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาความตระหนักรู้ในความเป็นอื่น (Otherness Awareness) และการเสริมสร้างความเห็นอกเห็นใจต่อกลุ่มคนที่มีภูมิหลังทางสังคมและวัฒนธรรมแตกต่างจากตน

โครงสร้างของหลักสูตรควรประกอบด้วยหน่วยการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์และภูมิศาสตร์กับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนที่คัดสรรไว้สำหรับการศึกษา โดยจัดลำดับหน่วยการเรียนรู้ที่ครอบคลุมประเด็นสำคัญ อาทิ วิวัฒนาการทางเศรษฐกิจและรูปแบบการตั้งถิ่นฐาน ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากรท้องถิ่นกับระบบเศรษฐกิจชุมชน ผลกระทบของการพัฒนาเศรษฐกิจต่อโครงสร้างสังคมและสภาพแวดล้อม รวมถึงการวิเคราะห์แนวโน้มและการคาดการณ์อนาคตของชุมชนบนฐานของแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์และภูมิศาสตร์ ทั้งนี้ การกำหนดขอบเขตองค์ความรู้ ทักษะ และเจตคติที่พึงประสงค์ในหลักสูตรควรมุ่งเน้นการพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการทางเศรษฐกิจและภูมิศาสตร์ในมิติเปรียบเทียบระหว่างชุมชนตนเองและชุมชนอื่น ความสามารถในการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงในแต่ละยุคสมัย และความตระหนักถึงผลกระทบของกระแสโลกาภิวัตน์ต่อชุมชนในระดับต่างๆ

การพัฒนาทักษะที่สำคัญประกอบด้วยทักษะการคิดวิเคราะห์เพื่อประเมินอิทธิพลของปัจจัยทางเศรษฐศาสตร์และภูมิศาสตร์ต่อพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ ทักษะการเปรียบเทียบเพื่อศึกษาความคล้ายคลึงและความแตกต่างระหว่างชุมชน ทักษะการตีความข้อมูลผ่านแผนที่และข้อมูลเชิงสถิติ ตลอดจนทักษะการคิดวิพากษ์และการสื่อสารเพื่อแลกเปลี่ยนมุมมองกับผู้อื่น นอกจากนี้การปลูกฝังเจตคติที่สำคัญรวมถึงการตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในบริบทโลก การเปิดกว้างต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมุมมองทางเศรษฐกิจที่แตกต่าง ความรับผิดชอบต่อสังคมและความตระหนักถึงผลกระทบของการพัฒนาเศรษฐกิจต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการส่งเสริมจิตสำนึกความเป็นพลเมืองโลกที่สามารถอยู่ร่วมกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้อย่างเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ทั้งหมดนี้มุ่งไปสู่การบรรลุเป้าหมายของหลักสูตรในการพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างศาสตร์ต่างๆ การเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ การส่งเสริมแนวคิดความเป็นพลเมืองโลกและความเข้าใจในความเป็นอื่น และการกระตุ้นให้เกิดการออกแบบแนวทางการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนและเสริมสร้างความเข้าใจทางสังคม

Table 4 ตัวอย่างการออกแบบหลักสูตรประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่นอื่น ๆ ที่หลากหลาย

โครงสร้างหลักสูตร
กำหนดหน่วยการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์และภูมิศาสตร์กับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เช่น
หน่วยที่ 1 วิวัฒนาการทางเศรษฐกิจและการตั้งถิ่นฐานของชุมชน X
หน่วยที่ 2 ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจในชุมชน X
หน่วยที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากรท้องถิ่นกับเศรษฐกิจของชุมชน X
หน่วยที่ 4 การพัฒนาเศรษฐกิจและผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมและการก่อตัวของวัฒนธรรมในชุมชน X
หน่วยที่ 5 การคาดการณ์อนาคตของชุมชนผ่านแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์และภูมิศาสตร์ของชุมชน X
***หมายเหตุ: X ในที่นี้หมายถึงชุมชนอื่น ๆ ที่ผู้ออกแบบหลักสูตรมีความต้องการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ซึ่งอาจจะเป็นชุมชนเดียวหรือตั้งแต่ 2 ชุมชนขึ้นไปก็ได้ โดยมุ่งหวังให้มีการสร้างความเข้าใจต่อพื้นที่หลังทางประวัติศาสตร์ที่มีใช้ชุมชนท้องถิ่นตนเอง

กำหนด Knowledge Skills Attitudes ที่ต้องการพัฒนาในหลักสูตร

Knowledge (องค์ความรู้)

- เข้าใจพัฒนาการทางเศรษฐกิจและภูมิศาสตร์ของชุมชนตนเองและชุมชนอื่น ๆ
- วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจและภูมิศาสตร์ในแต่ละยุค
- ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากร วัฒนธรรม และเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นและระดับโลก
- ตระหนักถึงผลกระทบของโลกาภิวัตน์ที่มีต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของชุมชน

Skills (ทักษะ)

- ทักษะการคิดวิเคราะห์ (Analytical Thinking) ในการประเมินผลกระทบของปัจจัยทางเศรษฐกิจและภูมิศาสตร์ต่อประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
- ทักษะการเปรียบเทียบ (Comparative Thinking) การศึกษาความคล้ายคลึงและความแตกต่างของชุมชนต่าง ๆ
- ทักษะการใช้ข้อมูล (Data Interpretation) ผ่านแผนที่ แผนภูมิ และข้อมูลสถิติ
- ทักษะการวิพากษ์เชิงสร้างสรรค์ (Critical Thinking) ในการประเมินนโยบายการพัฒนาและแนวทางการจัดการทรัพยากรของแต่ละชุมชน
- ทักษะการสื่อสารและอภิปราย (Communication & Discussion) ผ่านการนำเสนอผลการศึกษาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น

Attitudes (เจตคติ)

- ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและความเชื่อมโยงกับโลกาภิวัตน์
- เปิดกว้างต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมุมมองทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน
- มีความรับผิดชอบต่อสังคมและตระหนักถึงผลกระทบของการพัฒนาเศรษฐกิจต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชน
- สนับสนุนแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยคำนึงถึงมิติของเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม
- มีจิตสำนึกของความเป็นพลเมืองโลก (Global Citizenship) ที่สามารถอยู่ร่วมกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้อย่างเข้าใจและเห็นอกเห็นใจ

เป้าหมายของหลักสูตร	
1)	พัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
2)	เสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์และเปรียบเทียบ
3)	ส่งเสริมแนวคิดความเป็นพลเมืองโลกและความเข้าใจในความเป็นอื่น (Otherness Awareness)
4)	กระตุ้นให้เกิดการออกแบบแนวทางการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนและเสริมสร้างความเข้าใจทางสังคม

จากตารางที่ 4 การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอื่น ๆ จะเป็นสิ่งช่วยให้เกิดการเข้าใจต่อผู้อื่นว่าอัตลักษณ์ของความเป็นอื่นนี้ถูกสร้างขึ้นมาอย่างไร และมากไปกว่านั้นเราอาจจะเชื่อมโยงกันโดยใช้ Critical Family History เป็นกรอบในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยให้ผู้เรียนสำรวจรากเหง้าของตนเองและเปรียบเทียบกับชุมชนอื่น โดยแนวคิด Critical Family History สนับสนุนให้บุคคลสำรวจว่าอัตลักษณ์ของตนเองเกี่ยวข้องกับกระบวนการทางประวัติศาสตร์ เช่น การอพยพ การเลือกปฏิบัติ และการได้รับหรือถูกกีดกันจากอภิสิทธิ์ทางสังคมอย่างไร สิ่งนี้ไม่ใช่แค่การศึกษาประวัติศาสตร์ครอบครัวเชิงชีวประวัติหรือเรื่องเล่าในครอบครัวเท่านั้น แต่ต้องมองในบริบทที่ใหญ่ขึ้น เช่น การก่อตัวของรัฐชาติ นโยบายการเลือกปฏิบัติและความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจ (Sleeter, 2008) ซึ่งเป็นแนวคิดที่สามารถนำไปใช้ในการออกแบบหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อเชื่อมโยงประวัติศาสตร์กับบริบททางสังคมและเศรษฐกิจอย่างลึกซึ้ง ผู้เขียนเห็นว่าในการออกแบบหลักสูตรดังตารางที่ 4 สามารถขยับจากการศึกษาประวัติศาสตร์ของตนเองไปสู่การศึกษาประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นอื่น ๆ ได้ภายในกรอบแนวคิดเดียวกันนี้ แต่ใช้หลักฐานข้อมูลต่าง ๆ ทางประวัติศาสตร์ที่ต่างกันออกไป

บทวิเคราะห์การเชื่อมโยงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตนเองสู่ความเป็นพลเมืองโลกเพื่อเข้าใจผู้อื่น

การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในอดีตมักมุ่งเน้นไปที่การทำความเข้าใจรากเหง้าและอัตลักษณ์ของชุมชนตนเองโดยอาศัยกรอบคิดของรัฐชาติเป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งความพยายามของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในการโต้ตอบกับประวัติศาสตร์ของรัฐชาติที่

ครอบงำทั้งอุดมการณ์ วัฒนธรรม และวิถีปฏิบัติทั้งหลาย ปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า แม้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจะช่วยคลายความเป็นชาติที่เคยกลืนกลายความหลากหลาย แต่การมุ่งศึกษาเฉพาะท้องถิ่นของตนเองโดยละเลยการทำความเข้าใจท้องถิ่นอื่น ๆ อาจก่อให้เกิด “อัตลักษณ์นิยม” (Identitarianism) ในระดับท้องถิ่นที่เป็นการสร้างความเป็นอื่นในรูปแบบใหม่ (Bar-On, 2023, p. 203) ข้อจำกัดนี้ขัดกับสภาพความเป็นจริงที่ว่าความหลากหลายทางอัตลักษณ์และวัฒนธรรมเป็นข้อเท็จจริงที่ดำรงอยู่ทั่วไปในสังคมร่วมสมัย การใช้ชีวิต การปฏิบัติ และวัฒนธรรมมิได้เป็นเพียงความแตกต่างเชิงอัตลักษณ์ แต่ยังเป็นเงื่อนไขพื้นฐานที่ช่วยให้บุคคลสามารถเลือกและกำหนดเป้าหมายชีวิตของตนเองเนื่องจากสิ่งเหล่านี้ถูกประกอบสร้างขึ้นมาจากตัวตน เรื่องเล่า วิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ และภาษาของบุคคลนั้นๆ วัฒนธรรมจึงทำหน้าที่เป็นกรอบที่ช่วยให้เราตีความความสำคัญของกิจกรรมต่าง ๆ และกำหนดบทบาทหรือ “วิถีชีวิต” ที่เราอาจเลือกดำเนินตาม (Kymlicka, 1989, p. 165) ดังนั้น การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในยุคปัจจุบันจึงจำเป็นต้องขยายขอบเขตไปสู่การทำความเข้าใจพื้นฐานทางวัฒนธรรมของผู้อื่นผ่านการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่นที่หลากหลาย เพราะวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่นพื้นที่จะสะท้อนความเข้าใจอัตลักษณ์ ซึ่งประเด็นสำคัญนี้จะช่วยให้เราเข้าใจผู้อื่นมากกว่าที่จะแบ่งแยกผู้อื่น เพราะการแบ่งแยกผู้อื่นมักจะมาจากการมองผู้อื่นแตกต่างออกไปโดยไม่เข้าใจการประกอบกันขึ้นเป็นอัตลักษณ์จากรากฐานทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์เลย และมากไปกว่านั้นเมื่อเราเข้าใจผู้อื่นแล้วก็จะช่วยให้เราไม่มองผู้อื่นที่ต่างไปจากเรา แต่จะมองอย่างเข้าใจว่าทำไมไม่เหมือนเราบนฐานของวัฒนธรรมที่สร้างขึ้นมาจากที่ต่างกัน อันเป็นความหลากหลายในกระแสโลกาภิวัตน์

จึงอาจกล่าวได้ว่ากระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) เป็นปัจจัยสำคัญอีกประการที่ผลักดันให้เกิดการปรับเปลี่ยนแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ในโลกยุคปัจจุบันที่อัตลักษณ์หลากหลาย (Diverse Identities) และความเชื่อมโยงของมนุษยชาติในระดับสากลปรากฏเป็นจริงอย่างชัดเจน การเรียนรู้ประวัติศาสตร์จำเป็นต้องเปลี่ยนจากการมุ่งเน้นการสร้างอัตลักษณ์ระดับชาติไปสู่การพัฒนาความเข้าใจในระดับโลก Popkewitz (2000) ได้ชี้ให้เห็นว่าในยุคสมัยที่มีความซับซ้อนเพิ่มขึ้น ระบบการศึกษาต้องสามารถอธิบายความเป็นพหุลักษณะของโลกได้อย่างรอบด้าน ไม่สามารถใช้เพียงแนวคิดเรื่อง “ประวัติศาสตร์แห่งรัฐชาติ” (National History) ในการอธิบายความเป็นมาของมนุษยชาติได้อีกต่อไป แต่ต้องก้าวข้ามขอบเขตของรัฐชาติไปสู่การให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ข้าม

วัฒนธรรม ข้ามอาณาเขต และข้ามเวลา แนวทางนี้แตกต่างจากการสร้างอัตลักษณ์แห่งรัฐชาติแบบดั้งเดิมที่มุ่งเน้นการรวมศูนย์อำนาจและการปลูกฝังความจงรักภักดีต่อชาติผ่านการสร้างเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ ซึ่ง Anderson (1991) เรียกว่าเป็นกระบวนการสร้าง “ชุมชนจินตกรรม” (Imagined Community) Hill (2012) ได้ขยายแนวคิดนี้โดยเสนอว่าระบบการศึกษาต้องปรับตัวให้ทันต่อกระแสโลกาภิวัตน์ด้วยการพัฒนาแนวทางที่เอื้อต่อการสร้าง “พลเมืองโลก” (Global Citizenship) ซึ่งหมายถึงบุคคลที่มีความสามารถในการเข้าใจและเคารพความแตกต่างทางวัฒนธรรม มีทักษะการคิดวิเคราะห์เกี่ยวกับปัญหาในระดับโลก และสามารถเชื่อมโยงประเด็นในระดับท้องถิ่นเข้ากับแนวโน้มระดับโลกได้

ในบริบทของการเชื่อมโยงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสู่ความเป็นพลเมืองโลก การนำแนวคิด Imagined Worlds ของ Arjun Appadurai (1996) มาใช้จะช่วยเสริมความเข้าใจต่อกระบวนการสร้างอัตลักษณ์โลกยุคใหม่ที่มีความหลากหลายและเคลื่อนตัวข้ามพรมแดนอย่างต่อเนื่อง แนวคิดนี้เป็นการต่อยอดจากจินตนาการชาติหรือชุมชนจินตกรรมของ Benedict Anderson (1991) โดย Appadurai เสนอว่า โลกยุคโลกาภิวัตน์มิได้ถูกกำหนดโดยขอบเขตทางภูมิรัฐศาสตร์เพียงอย่างเดียว แต่ถูกเคลื่อนด้วยกระแสการไหลของตัวแบบ (scapes) จำนวน 5 ประการ ได้แก่

1. Ethnoscapes – การเคลื่อนย้ายของประชากร (เช่น ผู้อพยพ คนพลัดถิ่น)
2. Mediascapes – การไหลของสื่อและข้อมูล
3. Technoscapes – การไหลของเทคโนโลยี
4. Finanscapes – การไหลของทุน
5. Ideoscapes – การไหลของความคิด เช่น ประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ฯลฯ

แนวคิดดังกล่าวมีความสำคัญยิ่งต่อการออกแบบหลักสูตรประวัติศาสตร์เพื่อสร้างพลเมืองโลก เพราะจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจว่าแนวคิดและอุดมการณ์สมัยใหม่มีอิทธิพลอย่างไรต่อโครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งยังเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนตั้งคำถามต่อระบบความเชื่อเดิมและเรียนรู้ที่จะเคารพความคิดของผู้อื่น

จากข้อเสนอของนักวิชาการเหล่านี้ การออกแบบหลักสูตรประวัติศาสตร์จึงควรมีลักษณะดังภาพที่ 1

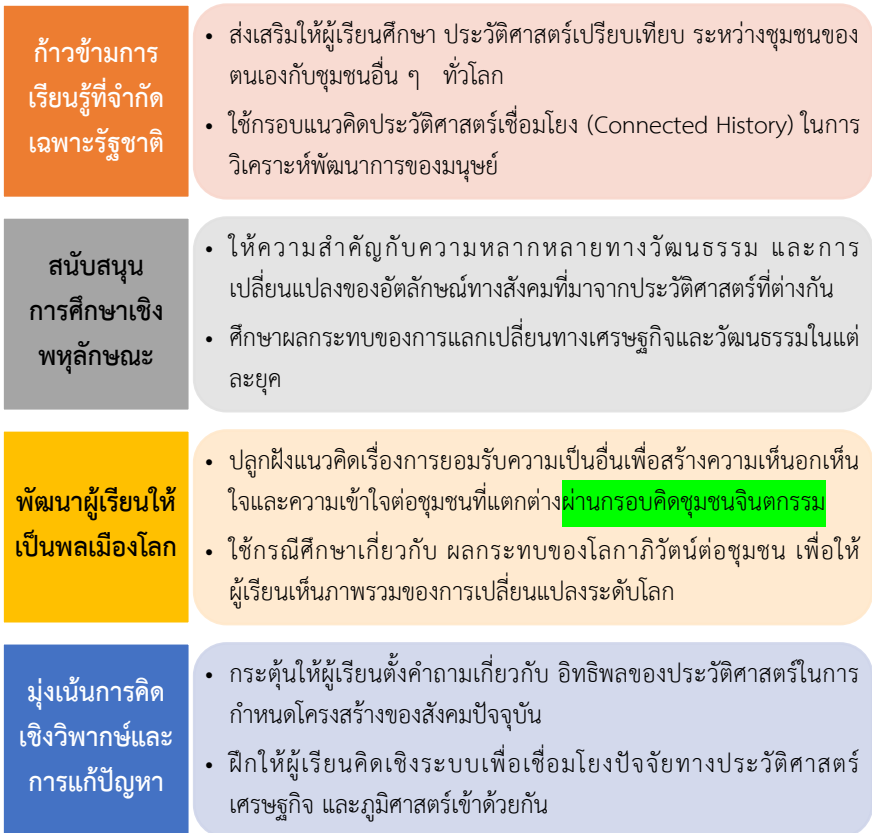

Figure 1 แกนหลักการออกแบบหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองโลก

จากบทวิเคราะห์ข้างต้น จะเห็นได้ว่าการขยายขอบเขตของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจากการมุ่งเน้นเฉพาะชุมชนของตนเองไปสู่การทำความเข้าใจประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของพื้นที่อื่น ๆ นับเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการเชื่อมโยงปัจจัยทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และภูมิศาสตร์ของชุมชนต่าง ๆ

ได้อย่างมีวิจาร์ณญาณ การดำเนินการในลักษณะนี้จะช่วยให้ผู้เรียนไม่เพียงเข้าใจรากเหง้าของชุมชนตนเอง แต่ยังพัฒนาทักษะและคุณลักษณะสำคัญสำหรับการเป็นพลเมืองโลกในศตวรรษที่ 21 อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรมระดับโลก ทั้งหมดนี้มุ่งไปสู่การบรรลุเป้าหมายของหลักสูตรในการพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างศาสตร์ต่าง ๆ การเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ การส่งเสริมแนวคิดความเป็นพลเมืองโลกและความเข้าใจในความเป็นอื่น และการกระตุ้นให้เกิดการออกแบบแนวทางการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนและเสริมสร้างความเข้าใจทางสังคม พลเมืองโลกในยุคโลกาภิวัตน์จำเป็นต้องเข้าใจพลวัตของโลกที่ประกอบด้วยการไหลเทของผู้คน เทคโนโลยี ข้อมูลทุน และความคิด เพื่อเชื่อมโยงประวัติศาสตร์ของตนกับประเด็นระดับโลกได้อย่างเข้าใจและวิพากษ์

บทสรุป

การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านการบูรณาการเศรษฐศาสตร์และภูมิศาสตร์เป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการทำความเข้าใจพัฒนาการของชุมชนอย่างเป็นองค์รวมโดยมุ่งวิเคราะห์ปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่หล่อหลอมอัตลักษณ์ท้องถิ่น กรอบแนวคิดจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ของ Rüsen (2004) เป็นเครื่องมือสำคัญในการออกแบบหลักสูตรที่เชื่อมโยงมิติเวลาอย่างเป็นพลวัต โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนวิเคราะห์ วิพากษ์ และคาดการณ์แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของชุมชนผ่านการศึกษาเชิงเปรียบเทียบระหว่างประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่หลากหลาย นอกจากนี้เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจทางประวัติศาสตร์ จำเป็นต้องใช้แนวทางการเรียนรู้ผ่านการเล่าเรื่อง (Narrative-based Learning) และการใช้เครื่องมือเชิงวิเคราะห์ มาช่วยในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมีความคล่องตัวและสามารถประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน เพราะจะช่วยให้เราเข้าใจประวัติศาสตร์ผ่านการใช้เรื่องเล่าที่เป็นพลังสำคัญในการเรียนรู้ และต้องมีการใช้กระบวนการเรียนรู้เชิงบูรณาการที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียนกับท้องถิ่น และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อเชื่อมโยงทฤษฎีกับบริบทจริงและสร้างความเข้าใจอย่างเป็นรูปธรรม ท้ายที่สุดการพัฒนาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมีเป้าหมายสำคัญคือการสร้างพลเมืองโลกที่มีความเข้าใจในความหลากหลาย มีทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ และตระหนักถึงความเชื่อมโยงขององค์ความรู้ข้ามพรมแดน

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้การเรียนรู้ดังกล่าวเกิดความลึกซึ้งยิ่งขึ้น ผู้เขียนขอเสนอให้เน้นการเรียนรู้ในบริบทของโลกาภิวัตน์ ซึ่งไม่ใช่เพียงความเข้าใจในเชิงวัฒนธรรมเท่านั้น แต่รวมถึงมิติทางเศรษฐกิจ ที่กำหนดชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นผ่านกลไกต่าง ๆ เช่น การแปรรูปทรัพยากร การเข้ามาของทุนต่างชาติ หรือการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างแรงงาน ซึ่งเชื่อมโยงโดยตรงกับแนวคิดลัทธิเสรีนิยมใหม่ที่ได้มาแล้ว การเข้าใจโลกาภิวัตน์ในมิตินี้ จะช่วยให้ผู้เรียนมองเห็นภาพรวมของความเปลี่ยนแปลงในสังคมท้องถิ่นได้อย่างครบถ้วน ทั้งในเชิงโครงสร้างและคุณค่า อีกทั้งยังเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการก้าวสู่การเป็นพลเมืองโลก ซึ่งไม่ใช่เพียงการรับรู้ปัญหาในระดับโลก แต่คือการมีศักยภาพในการเข้าใจตัวเองในฐานะที่อยู่ร่วมกับ “โลก” อย่างมีวิจารณญาณ

References

- Anonen, S. (2005). Historical consciousness: A viable paradigm for history education? *Journal of Curriculum Studies*, 37(6), 697–707.
<https://doi.org/10.1080/00220270500153751>
- Ammert, N., Sharp, H., Löfström, J., & Edling, S. (2020). Identifying aspects of temporal orientation in students' moral reflections. *History Education Research Journal*, 17(2), 132–150. <https://doi.org/10.14324/HERJ.17.2.03>
- Anderson, B. (1991). *Imagined communities: Reflections on the origin and spread of nationalism*. Verso.
- Appadurai, A. (1996). *Modernity at large: Cultural dimensions of globalization*. University of Minnesota Press.
- Bar-On, D., & Kassem, F. (2004). Storytelling as a way to work through intractable conflicts: The German-Jewish experience and its relevance to the Palestinian-Israeli context. *Journal of Social Issues*, 60(2), 289–306. <https://doi.org/10.1111/j.0022-4537.2004.00112.x>
- Bar-On, T. (2023). The identitarian movement and its contemporary manifestations. In E. Orofino & W. Allchorn (Eds.), *Routledge handbook of non-violent extremism* (pp. 302–321). Routledge.

- Batson, C. D., & Ahmad, N. Y. (2009). Using empathy to improve intergroup attitudes and relations. *Social Issues and Policy Review*, 3(1), 141–177. <https://doi.org/10.1111/j.1751-2409.2009.01013.x>
- Bergman, K. (2020). How younger students perceive and identify historical significance. *History Education Research Journal*, 17(2), 164–178. <https://doi.org/10.14324/HERJ.17.2.06>
- Carretero, M. (2011). *Constructing patriotism: Teaching history and memories in global worlds*. IAP.
- Chotirom, S., & Tosila, C. (2021). Guidelines for instructional management to promote historical contextualization. [In Thai]. *Silpakorn University e-Journal (Social Sciences, Humanities, and Arts)*, 41(4), 15–26.
- Clark, A., & Grever, M. (2018). Historical consciousness: Conceptualizations and educational applications. In S. A. Metzger & L. M. Harris (Eds.), *The Wiley international handbook of history teaching and learning* (pp. 177–201). John Wiley & Sons.
- Delgado, L. E., Romero, R. J., & Mignolo, W. (2000). Local histories and global designs: An interview with Walter Mignolo. *Discourse*, 22(3), 7–33. <https://doi.org/10.1353/dis.2000.0002>
- Getz, T., Ayirah, F. K., Yeboah, T., Kertsman, S., Getz, B., Bakare, F., ... & Mintah, T. E. (2024). Can a constructivist, community-based intervention increase student motivation to study history? A case study from Ghana. *History Education Research Journal*, 21(1), 1. <https://doi.org/10.14324/HERJ.21.1.01>
- Hammack, P. L., & Pilecki, A. (2012). Narrative as a root metaphor for political psychology. *Political Psychology*, 33(1), 75–103. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9221.2011.00859.x>
- Harvey, D. (2005). *A brief history of neoliberalism*. Oxford University Press.

- Hill, I. (2012). Evolution of education for international mindedness. *Journal of Research in International Education*, 11(3), 245–261.
<https://doi.org/10.1177/1475240912461990>
- Kammen, C. (2003). *On doing local history* (2nd ed.). AltaMira Press.
- Kammen, C., & Wilson, A. H. (2012). *Encyclopedia of local history*. AltaMira Press.
- Kymlicka, W. (1989). *Liberalism, community, and culture*. Clarendon Press.
- Levstik, L. S. (2008). Building a sense of history. In L. Levstik & K. K. Barton (Eds.), *Researching history education: Theory, method, and context* (pp. 30–60). Routledge.
- Metarikanon, D. (2005). *Local history*. [In Thai]. Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University.
- McCully, A. (2012). History teaching, conflict and the legacy of the past. *Education, Citizenship and Social Justice*, 7(2), 145–159.
<https://doi.org/10.1177/1746197912440854>
- Molteno, M. J. (1971). The aims of history teaching. *African Historical Review*, 3(1), 18–26. <https://doi.org/10.1080/00020187108707302>
- Popkewitz, T. (2000). Globalization/regionalization, knowledge and the educational practices: Some notes on comparative strategies for educational research. In T. Popkewitz (Ed.), *Educational knowledge: Changing relationships between the state, civil society, and the educational community* (pp. 3–27). State University of New York Press.
- Phuttitharn, L. (2022). *Teaching with cultural heritage and wisdom in non-formal and informal education*. [In Thai]. Office of the Non-Formal and Informal Education, Ministry of Education.
- Rautiainen, M., Räikkönen, E., Veijola, A., & Mikkonen, S. (2019). History teaching in Finnish general upper secondary schools: Objectives and practices. *History Education Research Journal*, 16(2), 291–305.
<https://doi.org/10.18546/HERJ.16.2.10>

- Rizvi, F., & Engel, L. C. (2008). Neoliberal globalization, educational policy, and the struggle for social justice. In W. Ayers, D. Stovall, & T. Quinn (Eds.), *Handbook of social justice in education* (pp. 529–542). Taylor & Francis.
- Rüsen, J. (2004). Historical consciousness: Narrative structure, moral function, and ontogenetic development. In P. Seixas (Ed.), *Theorizing historical consciousness* (pp. 63–85). University of Toronto Press.
- Rüsen, J. (2005). *History: Narration, interpretation, orientation*. Berghahn Books.
- Sakki, I., & Pirttilä-Backman, A. M. (2019). Aims in teaching history and their epistemic correlates: A study of history teachers in ten countries. *Pedagogy, Culture & Society*, 27(1), 65–85.
<https://doi.org/10.1080/14681366.2018.1484410>
- Sleeter, C. (2008). Critical family history, identity, and historical memory. *Educational Studies*, 43(2), 114–124.
<https://doi.org/10.1080/00131940801944587>
- Wongwan, P. (2019). *A guide to teaching history for reducing ethnic bias: A new approach to secondary history education*. [In Thai]. Faculty of Education, Srinakharinwirot University.
- Yemini, M., Bar-Nissan, H., & Yardeni, O. (2014). Between “us” and “them”: Teachers' perceptions of the national versus international composition of the Israeli history curriculum. *Teaching and Teacher Education*, 42, 11–22. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2014.04.004>